

סקציה ובתלות במפלגה ומנגנונה. חוסר בהירות בענין זה אומי המשך הקיים. והקיים — הנפש סולדת הימנו. אשר לתכנית הפיתוח יכולנו לכאורה להצטרף בלב שקט לחלק גדול מהסעיפים כפי שנוסחו בתכנית הממשלה בפרק הכולל במושג פיתוח גם את כל בעיית המשק הקיים, הכלכלה והשירותים הצבוריים היסודיים. ברם גם כאן, כמו בכל סעיפי התכנית שנוסחה בצורה כוללת, מעורפלת ומליצית — יותר משיש בתכנית דבר שאין אנו יכולים להסכים לו, אין בה מה שצריך היה לומר ולהבטיח ולא נאמר. בנאומי של ראש הממשלה בולטת במיוחד הנטיה להדגיש ביחס לחקלאות, הן הקיימת והן להתיישבות החדשה, את עזרת הממשלה בעיקר למשק הקואופרטיבי והקולקטיבי. עם כל הערכתנו למשק הקולקטיבי בחקלאות ולתפקיד שמילא, אין אנו מסכימים שתכניתה של הממשלה תכלול באופן מלאכותי, ע"י מניעת עזרה ישירה, את התפתחותו של המשק הפרטי בחקלאות.

אנו רואים ביזמה הפרטית ובאפשרות התפתחותה הכרח לאומי ממדרגה ראשונה. יותר ממה שהמשק הפרטי והיזמה הפרטית זקוקים למדינה — המדינה זקוקה להם, כי בלעדיהם תצטמק אפשרות התפתחותה. אפשר להקים מפעלים צבוריים, אפשר להכין תנאים ע"י הון צבורי ובינלאומי, אבל אין להקים את גוף המדינה ואת משק המדינה ע"י הון כזה בלבד. במידה שתיכנסו כלכלי ע"י המדינה יעזור לכוון את ההתפתחות ולמנוע לקויים שהיו בעבר בכלכלתנו — הרי הוא רצוי. אבל במידה שתיכנסו כזה בא לשמש מכשיר לסוציאליזאציה של משק המדינה — יש בו משום נזק, הברחת ההון הפרטי ומניעת התועלת הלאומית הגדולה הצפונה בו. תכניתה של הממשלה שתומה בפרק זה, ואין בה משום בטחון כי המשק הקולקטיבי ומכשיריו הכלכליים המונופוליים, הנהנים מזיווראורו הישיר של השלטון — לא ימשיכו בדרך ההשתלטות שבשנים האחרונות, ובעיקר למחדשים האחרונים. — אלה — וביניהם שאת תשעת החדשים של הממשלה הזמנית, אשר בה השתתפנו, הוכיחו לנו מה היא מידת האמת המצויה בהכרזות על עידוד היוזמה הפרטית.

בכל ענפי הכלכלה השתרש משטר עויין את היוזמה הפרטית, דוחק את רגליה ומצד את צעדיה, אולי מתוך כוונה לסתום על ידי זה את החללים הרבים שנוצרו וייווצרו על-ידי משטר כלכלי בלתי-מוחשב וקצרי-ראות.

אבאי רק דוגמא אחת מאלפת: הפרדסנות. משק היצוא הגדול ביותר שלנו, מקור תעסוקה לאלפים רבים של עובדים ומתפרנסים, שההון הפרטי והיזמה הפרטית הגישוהו שי למדינה לאחר קבלנות בלתי פוסקים במשך שנים רבות. ומהו העידוד שהפרדסנות ובעליה קיבלו מהמדינה? — לעג לרש היה זה ולא עידוד.

העל נסיון כזה. על רצון טוב כזה, במלים שגורות, יוכל ציבור רחב ובעל משקל עצום במשק המדינה לסמוך ובעיקר להיכנס לאחריה משותפת. בדרך התחלת המסלפת את האמת הצינית ואת הצרכים הלאומיים האובייקטיביים, וכדי להשביע רצון ואפשרות של השתלטות ממשית של מעמד אחד או מפלגה אחת? אין אנו סניגורים של רווחים גדולים, הוכחנו גם בעבר את יחסנו לספרות ולהפקעת שערים. אך נאמרו נכס לאומי בעל ערך בקיומו של משק הפרט ויזמתו במסגרת האינטרס המשותף של האומה והמדינה, שוויונו לגבי המשק הקולקטיבי הוכאי להתפתח לפי

המוצעת על-ידי מר בן-גוריון. הרי לא על קיפוח האינטרסים שלנו הנובע מזה אנו עומדים, אלא על כך שבלי הנציגות האמתית של הציבור האזרחי הרחב, בלי המפלגה שתכניתה ומהותה היא תכנית ומהות של המונים רחבים במדינה והמונים רבים מבין העולים — לא תהיה הממשלה הזאת שלמה ומסוגלת למלא את התפקיד העצום והגדול שהגורל הטיל עליה בתקופה מברכה למדינתנו ולעמנו בשנים הבאות.

אין אנו מתעלמים מהקשיים העומדים לפני כולנו בעתיד הקרוב. שומעים אנו כבר לצערנו את פעמי המשבר הכלכלי הקשה המתקרב, ואת מיעוט היכולת של השלטון שלנו להכין לקראתו את כל הכלים של קליטה, יצירת משק, בנינו והבראתו. לא היססנו להשיג תחף בנשיאה באחריות במצב כזה. ידענו שלא זכויות נוכל לבקש, אלא חובות. אבל, כפי שאבאר להלן, אין בתכנית הממשלה המוצעת, במהותה היסודית, ויותר מזה במשטר-הביצוע הקיים, שהיא אינה מתכוונת לשינוי, וכן בהרכב הממשלה שהוצע — אין בכל אלה שום ערובה שהליקויים האורגניים הקיימים במבנה המשטר הממלכתי שלנו יתקנו לטובת כל הציבור. ולא ימשיכו להיות מכשירים יעילים להגברת הפרוצציה המפלגתית של גוף המדינה, כלכלתה ושירותיה.

אנשה באופן, "טלגראפי" נגוע בכמה מהנקודות העיקריות של תכנית הממשלה. את הכרות הממשלה על שוויון ודמוקרטיה קשה לזהות עם הופעות מסוימות במשטרנו. בין אם הן מתבססות על חוקי שלטון המנדט, ובין אם הן נתונות עדיין לדיסקרציה למכשיר שלטוני זה או אחר. אין-להשלים עם שלילת האלמנטים היסודיים ביותר של זכות האדם לחופש הפרט. מדיניות החוץ, כפי שהיא מנוסחת בתכנית הממשלה, אין בה משום סתירה לעקרונות-היסוד של השקפת מפלגתנו. בהתחשב עם הנסיבות המיוחדות שבמצבנו המדיני הנוכחי, במערכת הכוחות הבינלאומיים בתקופה זו, אין אנחנו מתכוונים להכביד על דרכה של הממשלה בשטח זה על ידי תביעות מוגדרות בכמה נקודות-התורפה של המציאות המדינית שלנו שאינה עולה בדרישה עם שאיפותינו הלאומיות ההיסטוריות בקשר לירושלים בירתנו או בקשר לגבולותיה המלאכותיים הנוכחיים של מדינתנו.

סתמה תכנית הממשלה במדה רבה את פרשת ההצעות בשטח הצבא והבטחון. נראה לי שאין ההגדרות הכלליות על אחידות הצבא ועל מהות הכללית, כפי שהן מוגדרות גם בפי המפלגה השולטת, יכולות למצוא את האמת המרה ואת המציאות העגומה מבחינת ההפיתוח המפלגותי הקיימות בצבא, בהתחשב עם ההווי הצבאי בצינורות ההשפעה הנתונים אך ורק בידי אוהזי-ההגה. על יסוד הנסיון המר מן העבר הקרוב הופכת כל הכרזה על אי-מפלגתיות למחוסרת כל תוקף והיא המפריעה בהרבה למידת היעילות הגבוהה, שהנסיבות הבטחוניות המיוחדות לנו מחייבות בהן את הצבא. את משטרו ואת הנהגתו — הצבאית והמשקית.

כולנו, בעצם קיומנו, הננו עומדים לרשות קיבוץ-גלויות, אך גם תפקיד זה — רשות קדושה זו שלמענה אנו חיים, נדרסת ברגל מסומרת של התחרות גסה, כמעט שווקית, בין מפלגות על ציד נפשות. האם כואת תהא הגשמה של חלום דורות על שיבת ציון? מה יש בתכנית הממשלתית בכדי להבטיח שעליות יהודים לארץ-ישראל תהיה עליה ולא ירידה הכרוכה בפרוי-

בקצת רוח של הומור אפשר לקבל את הפסקה האחרונה של תכנית הממשלה בקשר למינוי פקיד המדינה. נאמר: (א) הממשלה, "רואה צורך", דהיינו, עדיין לגמרי לא חובה לעצמה; (ב) ומה דינם של כל הפקידים הגבוהים והנמוכים, שנתקבלו על טהרת התלות המפלגתית, השייכות המפלגתית ולפי מפתח של מפלגות הרוב בלבד? לאור הנסיון הזה, היש איזה בטחון, שמנגנון המדינה לא יהיה מנורת-קנים של השפעה מפלגתית על עצם הביצוע של חוקי המדינה ופעולתה?

כזאת היא תכנית הממשלה המוצעת, מתחת לשטח של סעיפים יפים ונאים, מקובלים ושגורים, שיש בהם כדי לספק כל גישה שתמצא אותם כמעט בכל תכנית מפלגה או אירגון פוליטי וציבורי. חוסר בהירות בסעיפי-היסוד של המשטר שלנו היה נהלת המשא-ומתן שלנו עם מר בן-גוריון ולא תוקן לעת-עתה גם עלידי התכנית שהביא לפני הכנסת. החששות הכבדים שהיו לנו — נשארו גם כיום. בנסיבות כאלה ניתן משקל-יותר להרכב הממשלה ולמידת ההשפעה הניתנת בה לכל מפלגה.

דובר הסיעה הפרוגרסיבית, חברי הד"ר פרד, הוזמן אותנו לשקול בדעתנו ולהצטרף לממשלה. גם ד"ר פרד אינו מתעלם מן הסתירות הגדולות והבולטות בין התכנית ובין המציאות, שהמחלוקת השלטת וחברתה באופוזיציה יצרה אותן ויוצרתן יום יום. האין הוא ומפלגתו מרגישים, שכניסתם לממשלה בלי שותפות עם חבריהם, שלדבריהם הם עצמם הנם קרובים אליהם ביותר בדעה ובתכנית (אם כי לא בטמפו של המרוץ אל הקואליציה) — הם עוזרים דווקא להפוך את הסתירות האלה למציאות חוקית ומעשית, קיימת ומשלת, שתביא את כולנו ואת מדינתנו לכשלונות בלתי מוצדקים והיריאסון לעתידנו?

אין אנו אופוזיציונרים לשם אופוזיציה, אך האחריות הרובצת עלינו כלפי המדינה והעם וכלפי הציבור שאנו מייצגים, הגדול במספר, באיכות ובחלקו בבנין המולדת, והצו שהטיל עלינו ציבור זה בבית הזה, מחייב אותנו להיות שותפים לבנין וליצירה, למילוי חובות לאומיות, לנשיאה בעול ובקרבות. — אך אין חובה זו מחייבת אותנו לשאת בנסיבות אלו ובמצב זה באחדות שלטונית למשטר, שראשיתו מלים יפות, כגלוריה מסנוורת, וסופו אולי חס ושלום הפסד עצום למדינה ולעתיד אומתנו וחורבן גמור לציבור הגדול, היוצר, הבונה והמקייב, שאנו מייצגים.

הרב י. מ. לוי (החזית הדתית המאוחדת):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת:

אין בדעתי כרגע להיכנס בוויכוח ובפולמוס, רצוני רק להצהיר הצהרה קצרה בשם החלק של החזית הדתית המאוחדת, ששמו אגודת ישראל, שיש לי הזכות והכבוד לייצג אותו.

השקפתנו היא, שמדינת ישראל לא תהא בתיקיימא, אלא אם כן תהיה כפופה למלוכת שמים, אם ד' ותורתו יהיו בה מרכז הכובד, חוט השדרה ונשמתה של הארץ מה במולדתו המתחדשת.

השקפתנו היא, שלא ככל הגויים בית ישראל ולא ככל המדינות מדינת ישראל, אלא עמנו הוא עם אחד, עם סגולה, עם ד', ולפיכך גם מדינתנו שונה מכל המדינות במהותה, בייעודה ובמשטר החיי.

כושרה ויכולתו וזימתו, בדרכי-הוא, אבל בלי כל עדיפות, המקנה לו באופן מלאכותי ובכוח השלטון את היתר-זנות, שאין בכוחו להשיג עלידי כשרונו וזימתו. בהרכב הממשלה ובתכניתה אין שום ערובות לכך — אולי להיפך.

אנו בעד מסים פרוגרסיביים, אך נגד מסים קט' לניים, שכוונתם להצר את צעדי הניזמה הפרטית וכושר ייצורה, או מסי השבחה, שמטרתם לא תועלת הציבור אלא הלאמת הנכס בלי תשלום.

נגיעה מרפרפת מאוד נוגעת התכנית בשטח הביטוח הרפואי והסוציאלי, למרות הדברים היפים על ביטוח עממי מסועף, הרי בלי הבהרה והגדרה ברורה של העברת השירותים האלה לידי המדינה — יש בתכנית המוצעת בטחון מוחלט, שהממשלה תשמש למעשה רק גזברות להענקת הקצבות לכל המכשירים המפלגתיים הקיימים ושיקומו במקום שירות לאומי סוציאלי שלם וממלכתי, ואנו נמשיך במשטר של מכשירי השתלטות מפלגתית על הפרט, וציד-נפשות, של עתים הוא מקבל גם את הגנתו של החוק או של עצם מציאותו. אנו נילחם לכל קידמה סוציאלית, המכוונת לרמת-חיים הוגנת של האוכלוסיה ואספקת שירותים ציבוריים לכל אורח באשר הוא אורח המדינה עלידי מכשירים ממלכתיים, ללא כל גזון מפלגתי או מעמדי. כל תמיכתנו ניתנת לכל תכנית, שמטרתה להקל על חיילינו המשוחררים את החרתם לחיי עבודה, יצירה ובנין. אך גם בשטח זה למדנו מן העבר באיוו מידה — ובדרכים שאינן נזקקות דווקא לחוק — הופך הביצוע את השוויון בין המשוחררים החוזרים, למלה ריקה.

גם בשטח העבודה מתכוונת תכנית הממשלה להמשיך בשיטה הקלקלת הקיימת. לא לשכת-עבודה ממלכתית עם ועדות פאריטטיות של באי-כוח עובדים ונותני-עבודה, אלא חלוקת עבודה בין אזרחי המדינה הנוקמים לה, עלידי באי-כוח מפלגות, ההופכים כל חלוקה עודקת למפתח מקולקל — ללא פיקוח ציבורי וללא כל דעה של הצד השני, שדעתו חשובה לא במעט, כדי לקיים רגולאציה במשטר העבודה ובחלוקתה. אין התקופה שלפנינו תקופת שביחות והשבתות. לא האינטרס של המעמד, אלא האינטרס של המדינה מחייב בורות-חובה ומוסדות ממשלתיים, שישתדלו למנוע סיכסוכי עבודה.

אנו תומכים בכל תכנית, שמטרתה להבטיח את רמת-החיים של העובד, תנאי עבודתו ובריאותו. אנו יודעים כי האינטרס הלאומי שלנו בנסיבות שאנו נתונים בהן יחייב את ההון הפרטי, את נותני-העבודה לקרבות גדולים בהשוואה לתנאים שההון נתון בהם בארצות אחרות. כדי לקיים רמת-חיים כזאת של העובד, אך זה יהיה משגה מבחינה לאומית ומבחינה תועלתית לחשוב שאפשר יהיה לקיים את רמת-החיים הזאת אך ורק על חשבון הרווחים הלגיטימיים של ההון, נטייה המקבלת לעתים קרובות זכות אורח בהשקפותיהן של המפלגה השלטת בממשלה והמפלגות השליטות בהסתדרות.

התכנית מדברת על עידוד האיגוד המקצועי הכולל של העובדים — קרי ההסתדרות הכללית. נשאלת השאלה, אם ההסתדרות זו — איגוד מקצועי היא, אילו היה כך, היינו מוכנים גם לתמוך בו, ברם, ההסתדרות הכללית אינה איגוד מקצועי, אלא מדינה שלימה — מדינה בתוך מדינה.

שום דבר שהוא בניגוד לחוקי התורה. אם כי חברי הממשלה קיבלו עליהם אחריות משותפת לתכנית המוסר כמת ולהחלטות הממשלה ואם כי כל חבר הממשלה יהיה עליו להצהיר הצהרה לשמור אימונים למדינת ישראל, לחוקי הכנסת ולהחלטותיה, הרי עלי לחזור כאן על דברי שכבר אמרתי לחברי, שבעניני תורה ודת ישראל אנו מושבעים ועומדים מחר סיני, ואין שום מוסד בעולם, שיכול להטיל על יהודי התחיבות הסר תרת שבועה נצחית זו. החלטה כי תתקבל בניגוד לתורת ישראל, לתכניתנו להסתלק מן האחריות הקו לקטיבת ולעזוב את הממשלה המבוססת על אחריות כזו.

אך לבי סמוך ובטוח, שמצב כזה לא ייווצר לעולם במדינת ישראל. אחרי שהשלכנו אחרי גוונו את הש" פות הזרות והולכים ומסירים מעלינו את שמות הנכרים, ודאי שלא נעמוד באמצע הדרך, אלא נשוב כולנו גם לתוכן היהודי המקורי, ויחד עם עול הגויים נפרק מע" לנו גם את עול תרבויות הגויים. אנו בטוחים, שכל יום המקרב אותנו לחזון אחרית הימים, יקרב את העם יותר ויותר לשורש חייו, למקורו הנצחי.

כשמעתי אתמול את דברי מר בן-גוריון, שנוכח המשימות ההיסטוריות העומדות לפנינו, שאחת סותרת את השנייה, וכמעט שאין לפתור אותן בדרך הטבע, — יש לנו לסמוך על התלהבות הנוער והעם בתפוצות. עלי להוסיף לדבריו את העיקר, שכמו בכל התקופות בהיסטוריה שלנו, כן גם עתה אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים.

תקוותנו חזקה ואיתנה, שעוד נזכה למפנה הגדול, האמתי והאחרון בחיינו, שתקיים תקוות הדורות ועמנו ישוב למקורו להיות עם ד' כחזון הנביאים ונזכה לר" אות בגאולתנו ופדות נפשנו.

ש. מיקונים (מק"י):

כנסת נכבדה,

אנו עומדים בפרשה של הקמת הכלים הממלכתיים הקבועים שלנו, של מתן גט-פטרין לארצות בחיי מדינתנו. זהו אחד השלבים במסכת מלחמתנו לעצמאות לאומית. שעברה לגלגלים שונים בשנים האחרונות — עד המפנה של 29 בנובמבר 1947 ולאחריו.

אחד השלבים — כיוון שתהליך זה לא הושלם עדיין, כיוון שמלחמת השחרור הלאומי הנישאת בלהט ובמסירות נפש ע"י המוני העם בישראל אל מול פני אויבים ומכשולים, לא הגיעה עדיין אל אופק מבטחים. להגיע לחוף זה של עצמאות אחת וריבונות מלאה, לחיפש לאומי ולחופש ממסור — הוא התוכן העמוק של מלחמתנו, היא תקוותו הגדולה של העם.

אנו ציינו השנה תאריכים גדולים וגילויים רבים בעלי משמעות היסטורית לעם ולעולם: תקומת המ" דינה, נצחונות צבאיים על אויבים רבים, מאמץ לאומי גדול בחזית ובעורף, התנדבותם של רבבות בני נוער למלחמת העם והמדינה. כל אלה הושגו כידוע תוך מלחמה מתמדת נגד ההתקפות המזימות הפושעות של המעצמות האימפריאליסטיות ושכיריהם השליטים הרי-אקציוניים של המדינות הערביות.

ואם אנחנו דנים כעת על הצעת הרכב הממשלה הקבועה הראשונה ותכניתה המדינית, הרי זה נתאפשר ע"י המאמץ הגדול של העם, שידע לסכל את התכניות

מדינת ישראל כמה תוך נסים גלויים. היינו עדים לגדול שבנסים, שהתרחש בדורנו ולעיינו, נפלאים דרכי ההשגחה העליונה ואנו זכינו אחרי חורבן הגולה לראשית של קיבוץ גלויות. אך ההמשך של התפתחות זו יבוא לפי אמונתנו שאינה ניתנת לעירעור אך ורק בדרך של ביסוס מדינתנו ברוח ישראל סבא, ברוח תורתנו ונביאינו.

לפי השקפתנו גם השלטון, גם המשפט וגם החוק הם ל"ד לבדו: ד' מלכנו, ד' שופטנו וד' מחוקקנו. לכן נילחם למען עשות תורת ד' לכוח המכוון והמסדיר את חיי הפרט והכלל ואת חיי החברה במדינת ישראל, משום שאנו מאמינים, שרק כוח עליון זה יבטיח את החירות והחופש האמתי, ישכין את השלום ויאחד את האומה על כל שבטיה ולא נהיה עוד פלגים פלגים, אלא גוי אחד בארץ, החותר לקראת עתידו בבטחון ועוז.

אמנם, במשך אלפיים שנות גלותנו נשכח מרבים מאחינו צור מחצבתם, שורש הווייתם, והם לפי שעה רחוקים מלהודות ברעיון הנצחי של עם ד', עם התורה. לכן אין הרכב הישוב והרכב הכנסת בשעה זו עשוי להשתית את המדינה על חוקת התורה הנצחית בשל"י מותה. בכל זאת גמרנו אומר להשתתף בממשלה זו, שמר בן גוריון הציג אותה לפניכם אמש. הנימוקים שהניעו אותנו להצטרף לקואליציה הם שנים:

א. משום שבתכנית המוסכמת כלולים קוי יסוד לביסוס המדינה, לעלית המונים וקליטתם, למדיניות חוץ בבוהה ושקולה, למדיניות כלכלית מאוזנת, לבטחון יציב של המדינה תוך שאיפה כנה לשלום-דאמת. ב. משום שהבטחנו לעצמנו על כל פנים את דרי-שותינו המינימאליות, שבלעדיהן לא היינו רשאים להירכס לממשלה, והן: שמירת השבת ומועדי ישראל במדינה בכל השטחים, ושמירת הכשרות בכל מוסדות המדינה, אוטונומיה מלאה בכל עניני חינוך במסגרת הזרמים המוכרים, סיפוק כל צרכי הדת לחושי המדינה, ובמיוחד, שרק דיני התורה יהיו הקובעים בענייני אישיות לכל תושבי המדינה היהודים.

אנו מקווים, שלא רק המפלגות המשתתפות כעת בקואליציה, אלא כל חברי הכנסת יסייעו בידי נגממ שלה בביצוע התכנית בכל שטחי חייה של המדינה ובהשגת המטרה המשותפת לכולנו. אם כי ישנם ביינינו חילוקי השקפות המפרידים בינינו ואין אני רוצה לשטש אותם, אך אין ספק, שמרובים הדברים המאחדים את כולנו, ובראש וראשונה כולנו שואפים לקיבוץ גלויות. על כל הובתנו בשעה גדולה והיסטורית זו, להבליט את המשותף לכולנו ולא את המפריד בינינו. נבססנו קודם כל את מדינתנו הצעירה, נפתור נא את הבעיות המאחדות אותנו, את בעיית ארגון העלייה הגדולה וקליטתה, שהוא התפקיד מרכזי של המדינה, את המלחמה ביוקר-החיים שהיא סכנה חמורה ביותר לביסוסה הכלכלי של המדינה.

אל לנו לשכוח, שלפי שעה עדיין אנו מוקפים שונאים מרחוק ומקורב, הזוממים להצר את צעדינו ולהכניסנו במיצר שאין מוצא הימנו.

נוכח כל זאת אנו מצווים לאיחוד כל הכוחות במדינה ובאומה.

כן אנו בטוחים, שהממשלה והכנסת לא יחליטו

למה צריך להמשיך ב"חידוש" זה של שר-משטרה, כשלמשרד כזה אין כל זכות קיום ובשעה שבכל העולם הוא כפוף למשרד הפנים?!

למה מוסיפים לקיים את משרד הדתות, בזמן שרוב הנוכחים בישראל הצביע בעד מדינה חילונית? אנו מצדדים בחופש המצפון, בחופש הדת והפולחן הדתי, אך אין פירוש הדבר, שמותר לכפות את מרות הדת והוצאותיה על המדינה! בכל אופן, עדיין לא עובדה החוקה ואין כל יסוד ליצור תקדימים כאלה ולהעמיד אותנו בפני עובדות גמורות!

בנוגע לתכנית, רצוני להעיר: בימינו, לאחר הנסיונות שנתנסו בהם אנו ועמים אחרים, אין דיבורים סתמיים על "חירות, שוויון ודמוקרטיה" עלולים לשכנע את מישהו. שמענו הכרזות דומות לא פעם מפי שרים אחראיים בממשלה הזמנית — מאלה שהיו גורמים קובעים בממשלה. מי הפריע להם להגשים עקרונות אלה בחיי יום-יום? למה היה המעשה היומי יומי ההיפך ממה שהכריזו? "בטחון המדינה" או "שעת-חירום" היה הנימוק לכך וגם בתכנית המוצעת מופיע הסייג, "מתוך שמירה על בטחון המדינה". הפירוש המעשי היה ונשאר: צנזורה פוליטית חמורה. חוקי-חירום הפוגעים בזכויות-היסוד של האזרח, הפליית קשות לגבי המיעוט הערבי ורדיפות של הכוחות המתקדמים שבתוכו.

האם זה מקרה, שהתכנית אינה מזכירה את ביטול שיטת המסים מתקופת המנדט, שהתבססה בעיקר על מסי עקיפין? אם חושבים ברצינות על מימון תכניות כלכליות גדולות ועל הקלת הנטל הרובץ על הפועל ואיש העם — למה אין מזכירים בתכנית להטלת מסים על הרכוש? למה מדובר סתם על מס הכנסה פרוגרסיבי, מבלי להצביע על כך, מי ישלם אותו בעיקר? מס-ההכנסה, שהונהג ע"י הממשלה הזמנית, נופל כידוע בעיקר על הפועלים ובעלי ההכנסה הנמוכה; הם המשלמים את מרבית המס. מתקבל הרור שם, שהממשלה המוצעת מתכוונת להמשיך במסורת העבר בארצנו, שלפיה עורכים העשירים את התקציב והפועלים והשכבות העממיות משלמים אותו.

מעמד הפועלים וההסתדרות הועמדו בפני התקפה מרוכזת של "התאחדות בעלי התעשייה", המכוונת להקפיא את שכר-העבודה של הפועל, להוריד את רמת חייו ולכפות על הממשלה מדיניות, ההולמת את האינטרסים האנוכיים שלהם. זוהי למעשה נעיצת סכין בגב המדינה, העומדת על נפשה תוך קשיים גדולים.

התכנית המוצעת עוברת בשתיקה על התפתחות מסוכנת זו בשעה שהיתה חייבת לומר, כי לא תהיה הקפאת שכר-עבודה וכבילת ידי הפועל וששיעורי הריבית והחיס ודמי-החיתוך יצומצמו למינימום מדויק ומוגדר! ככה עוברים בה בשתיקה גם על בעיית הפקעת הזכויות של החברות הזרות, שמשקלם גדול למדי במערכת הכלכלה של ישראל. לאור הדברים האלה קשה להת-ייחס באמון לדיבורים הרמים על תכניות פיתוח כלכלי ועל עליה המונית, כשמפעלי יסוד של כלכלתנו מושארים בידי זרים ואויבים.

הבעיה היא—הגברת העצמאות הכלכלית של המדינה לטובת המוני העם וקליטת העליה, וזה תובע הבטחת עבודה לכל דורשיה ושיכון ביומה ממלכתית, הקמת באנק ממלכתי לעזרת ההתיישבות העובדת הקיימת והעתידה לקום, קשרי כלכלה ומסחר עם ארצות-חוץ

והמזימות של שליטי בריטניה ואמריקה האימפריאליסטיים; הרי שזה נתאפשר בזכות ידידינו הגדולים והנאמנים — ברית-המועצות ומדינות הדימוקרטיה העמית שלחמו את מלחמתנו ורבו את ריבונם בהתמדה וב-עקביות ביורה הבינלאומית עד היום הזה, מכיון שהם ידידי השלום ועצמאות-העמים.

נקודת מוצא זו אסור לשכחה או לטשטש—כשאנו דנים על דרכים ואמצעים לביסוס מדינתנו, לפיתוח הכל-צדדי, להבטחת שלומה ועתידה המאושר, להיות המדינה קולטת עליה גדולה, המעניקה חיי רווחה וכבוד לבניה. ומצד שני — אסור לנו לשכוח ולהשכיח את אשר עשה ומוסיף לעשות בנו עמלק, זה הבריטי וזה האמריקאי: את שילוחם בנו גייסות של שכירים ממדינות ערב, את הצירוף בנשק ובאספקה, את הסתלקות אמריקה במארס 1948 מהסכמתה להחלטות כ"ט בנו-במבר, את נסיונה להטיל עלינו משטר של "נאמנות", את האמבמארגו והנשק וצירוף בימים הקשים ביותר לישוב, את מאמציהם המשותפים של האימפריאליסטים האנגלו-אמריקאיים, שלא נפסקו עד היום, לקריעת חלק הגב מישאל, לקבוע לעצמם שליטה בנמלי חיפה ולוד, להשתלט על ירושלים במסוה של "אינטרנאציונאליזאציה", להתערב בעניינינו הפנימיים ולהשתלט על כלכלתנו.

הדברים האלה נאמרים לא לשם "הזכרת נשכחות", כי אם בקשר לאותה המציאות החמורה, המסובבת את תנו במורח התיכון בעטייה של המדיניות האימפריאליסטית הכרוכה בסכנות לישראל ולשלום, המחייבות עיגנות רבה וידיעה ברורה — מי לנו ומי לצרינו. הצעת ההרכב של הממשלה ותכניתה המדינית, שהובאו בפני הכנסת אתמול ע"י מר בן-גוריון, אינם עומדים בשום התאמה עם המצב הנוכחי בישראל ובסביבותיה, אינם מבטיחים את האינטרסים האמיתיים של מעמד הפועלים המוני העם הרחבים, אינם מבטיחים את הצרכים הממשיים של מדיניות חוץ ופנים דימוקראטית ולכן אינם סוללים דרך רחבה גם לעליה ולקליטתה.

מר בן-גוריון מציע לנו ממשלה, שבהרכבה יש משום סילוף רצון מעמד הפועלים וכלל העמלים במדינה, מפלגות הפועלים השיגו בבחירות רוב מוחלט, המחייב הקמת ממשלה דימוקראטית, המבוססת בעיקרה על הריב הפועלי הזה. במקום זה העתיק מר בן-גוריון את מרכז הכובד לצד ימין והסתפק בשותפות עם מפלגות הבורגנות.

צעד חמור זה מעמיד למעשה בסיומן שאלה כמה וכמה הכרזות רפובליקאניות ודמוקראטיות של בן-גוריון. כאן שוב הופגנה המסורת של "יד חזקה", זילזול כלפי השמאל הפועלי ונכונות לפשרות והטבות כלפי הימין.

ההרכב המוצע ע"י מר בן-גוריון הוא טיפוסי מאד לממשלות הקיימות באזורי ההשפעה של האימפריאליזם האמריקאי כבצרפת ואיטליה, למשל. הרכב זה של הממשלה המוצעת אינו מבטיח יכולת של ביצוע תכנית דימוקראטית. עברה של הממשלה הזמנית, שגם בה היו מפא"י ומפלגות הבורגנות הרוב, שופך אור נוסף על אטייה של ממשלת בן-גוריון החדשה. מבלי להיכנס לבידור חלוקת כל התיקים, מתעוררת מאליה שאלה ביחס לשנים מהם:

חרת המלחמה ומשעבוד העמים, כורכים את בית המועצות — את מבצר השלום בעולם מאז קמה והיתה לפני 31 שנה, את מדינת הסוציאליזם ואחות העמים, את המגן הנאמן על העם היהודי מאז ועד היום — מפרעות פטלורה ודניקין ועד אושוויץ ומאידאנק של היטלר, את יריד עצמאות ישראל ומגינה, שאינו נרתע ואינו נלאה, את מצילים של מיליונים יהודים מהשמדה במלחמת הער"ם השניה, את אגרוף הפלדה נגד הפאשיזם והאנטישמיות.

„שמירה יעילה על עצמאותה וריבונותה המלאה של מדינת ישראל“ — בזה מסתיים הפרק של מדיניות החוץ. לא מר בן-גוריון! במדיניות חוץ שכזו לא חישמר ולא תוגן עצמאותנו! מדיניות זו מביאה את הממשלה לקבל פקודות מוואשינגטון, פותחת את מדינתנו להחר"ב ערבות בעניני הפנים שלה ובכלכלתה, יוצרת תנאים לבסיסים אימפריאליסטיים בא"י ול„אזורים הפשיים“ בני מל חיפה, בשדה התעופה של לוד ובמקומות אחרים. זוהי מדיניות של הירחמות במרכבת אויבת לנו של אימפריאליזם הדולר, שאתם רוצים לתארה כ„נאציזם“! זוהי הדרך אל המידון ובזיבוז של הישגים, שהושגו במחיר קרבות דמים של מיטב בנינו ובנותינו בשדות הקרב, זוהי עמידה של זרות והסתייגות חמורה לגבי מחנה השלום והדמוקרטיה — לגבי המחנה הכביר של ידידיו עם ברית המועצות ומדינות הדימוקרטיות העממיות בראשו.

למה לא אמר לנו מר בן-גוריון, מה היא עמדת ממשלתו ל„גוש מזרח התיכון“, שלהקמתו עמל האימפריאליזם האנגלו-סאכסי ושלפי חישוביו הברוכים צריכה גם ישראל להיות חלק ממנו? אין אנו פועלים בחלל ריק. גושי עננים „אטלנטיים“, „מזרחיים“ ואחרים מצ"ט טורים באופק. לא אחת היא בשבילנו, אך יפול הדבר. אלה הן דברים גורליים בשבילנו ובשביל העם היהודי כולו. ואם הממשלה הקבועה הראשונה אין לה „משום מה“ להגיד דבר בענין זה, הרי יורשה לי לומר, שתמוני הגוער והפועלים שעמדו במערכת הגבורה נגד האימפריאליזם האנגלו-אמריקאי וקלסיו השכירים במלחמתה ועזרתה הפוליטית-מוסרית של ברית המועצות, לא יסמרו את מדינתנו לשום „גוש“ מלחמתי של האימפריאליזם, לא יתיצבו בשורותיו ולא ירימו ידם על הצבא הסוביטי המהולל — צבא הגנת השלום ועצמאות העמים! ישנם כוחות קידמה ניכרים בישראל, שאינם נמנים על ממשלת בן-גוריון, שיפעלו בכל כוחם למניעת מדיניות הרת אסונות לישראל, שיגנו בכל כוחם על איתלותה של מדינתנו וייתצבו כאיש אחד לקידומה ולחיווקה הכל-צודי.

המפלגה הקומוניסטית הישראלית אינה רואה כל אפשרות לתמוך בממשלת בן-גוריון, היא לא תקבל את הדיון של החרמה וזילול בחבריה-השמאל, היא תוקיע את הגישה המדינית של הקואליציה המוצעת, ההולמת את האינטרסים של בעלי הרכוש ואימפריאליסטים מושיגים טון ומלגודו, המעמידים בסכנה את הישגי מלחמת העם ואת שאיפתו לחיי חופש ורווחה במדינתו.

נחגים ונגיים את כל כוחות העם להגנה על עצמאותה וריבונותה המלאה של ישראל, למען משטר דימוקראטי לטובת מעמד הפועלים והמוני העם הרחבים, למען תיכנון כלכלי ויצירת תנאים לקליטת עליה, למען מדיניות של יד וזר עם מחנה השלום והעצמאות בעולם — למען ישראל הפשוט ומאושרת, בית אמיתי להמוני העם הבונים והיוצרים במדינה.

על בסיס של שוויון ושמירה על איתלותה, הסתלקות ממלכות הכרוכים בתנאים כלכליים ופוליטיים משעבדים לפי הקווים של תכנית מרשל.

ולענין השלום. השלום הוא לנו כאויר לנשימה ואנו מעונינים בשלום יציב. — השאלה היא, איך משיגים אותו. לא במקרה הזכיר מר בן-גוריון בסוף נאומו את „השלום הפורמאלי“, הכרוך בריחוקם של כוחות בטחון ניכרים. זוהי למעשה המדיניות של ממשלת בן-גוריון כיום, הנה, המכשילה את האפשרות של שלום בר-קיימא; כיוון שהיא אינה מושתתת על מלוא נצחונות צבא ההגנה ומפלות האויבים; כיוון שהיא אינה ממצה את מלוא האפשרויות של מצב זה; כיוון שהיא נכנעת ללחץ של נציגי אמריקה ובריטניה האימפריאליסטים ומו"כ כנה לפשרות כאלה, שכתוצאה מהן נתון בטחון המדינה וגבולותיה לאיום מתמיד; כיוון שבמקום לנהל מדיניות פעילה של עידוד הכוחות הדימוקראטיים הערביים, הלוחמים להקמתה של מדינה ערבית עצמאית וידידותית לישראל בחלק של א"י, מסכימה ממשלתנו למעשה לסירפוח חלקי א"י למדינות הערביות הפולשות ומסייעת כמו ידה להקמתה של ישראל ע"י עבדים נרצעים ועושי דברים של האימפריאליסטים הבריטיים והאמריקאיים.

ואחרון-אחרון — תכנית בן-גוריון למדיניות-החוץ שלנו. כל הפרק הזה על חמשת סעיפים מלא סתירות יסודיות כרימון, שם מדובר על „ידידות עם כל המדינות השוכנות שלום ובמיוחד עם ארצות-הברית וברית-המזרח“, כל בר דעת מרגיש מיד, כי הסיפא אינו מתאים לרישא. העיקרון של ידידות עם מדינות שוכנות שלום הוא נכון מאד כיוון שהוא אינטרס לאומי עליון של העם היהודי ושל מדינתו — הוא למעשה האינטרס של כל העמים בעולם. אבל, כשמציגים „במיוחד“ את הארצות הברית עם שליטיה הנוכחים כמדינה שוחרת שלום וכו"כ כים אותה יחד עם ברית המועצות ש„גם היא“ כנראה מדינה שוחרת שלום — הרי שכל „מדיניות החוץ“ הזאת מקבלת טעם וריח משונים ומוזרים ביותר.

אמריקה, שמדינאה מקימים לתהיה את הנאציזם בגרמניה המערבית ואת תעשייתה הצבאית, המקיימים את יוון המונארכית-פאשיסטית ואת טירורי-הדמים נגד המוני העם היווני, התומכים ברוצח העם הספרדי פראנקו, המאיימים על האנושות בפצצה האטומית ובמלחמת השמד, המייצרים כלי משחת זה במלוא הקיטור, המקיימים מאות בסיסים צבאיים בחלקי תבל שונים לשם מלחמת עולם שלישית, המעורבים במלחמה בהודו-סין, ויואט'נאם ובורמה נגד מלחמת השחרור הלאומי של העמים המאכלסים את השטחים ההם, המקיימים גושים צבאיים למלחמה בברית-המועצות ובכל העמים שוחרי החופש, הפועלים למען הפיכת המזרח התיכון גם הוא לבסיס מלחמה, המטפחים ותומכים בתנועה הפיאודלית והפאשיסטית בארצות השכנות ובארצנו, — אמריקה זו היא, לפי בן-גוריון וממשלתו מדינה „שוחרת שלום“ ולה צריכה אפוא מדינתנו לרחוש ידידות. — עלינו לשלם לה בידדות אולי גם בעד האולטימאטום שלה לצבאנו המנצח לעזוב את אל-עגילה, אל-עריש ורפיח, בעד עמידתה מאחורי פארוק והסגרתה לידי את חוף עזה-רפיח, בעד „הפירוז“ של עוגיה פטיקוחה, בעד „ועדת הפיוס“ ובעד כל מיני „מעשיות טובים“ אחרים, שאין זמני המוגבל מרשה לי לצערי לפורטם כאן... ועם אמריקה זאת של טרומן-מרשל, אמריקה מחר-

הרב מ. נורוק (החזית הדתית המאוחדת) :

בית גבוה ! ובכן זכינו לממשלה הקבועה הראשונה למדינת ישראל. שמענו את הצהרת ראש-הממשלה, ז"א הצהרת הממשלה. הרקע ההיסטורי, המלא אחריות יוצאת מן הכלל, דרש איחוד הכוחות בקואליציה רחבה הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. נחוץ היה למצוא לשון משותפת בתכנית-מינימום לעבודה פוריה, שכן המשימות המוטלות על הממשלה החדשה מחייבות ריכוז גדול ביותר של כוחות היצירה במדינתנו. אנו מצטערים מאוד, שלא נתגשמה שאיפתו של ראש-הממשלה להרכיב ממשלה של קואליציה יותר רחבה.

ברגעים כאלה, כשאנו עומדים לפני סידור חיינו הכלכליים, עליה גדולה וקליטתה, התיישבות ובנין, בשעה שעדיין שונאים רבים יסכנו, הן גלויים והן חשאיים, ההוברים בתחבולות שונות תחת מדינתנו הצעירה, — במקרים כאלה מרכיבות אומות העולם בארצות השונות ממשלה, הנסמכת על קואליציה מקיר לקיר בכל הבית. בזה מפגינים העמים בעיקר כלפי חוץ את אחדותם הבלתי נפרדת ואת רצונם החזק ללכת שכם אחד בדברים העומרים ברומו של עולם.

אמנם גם אופוזיציה הגונה יכולה למלא תפקיד קונסטרוקטיבי במדינה, ובמידה שהיא ישרה, מכוננת לבנין, הרי תסייע על פי דרכה בביצוע הדברים החיוניים שלנו.

אנחנו, החזית הדתית המאוחדת, ראינו לנו לחנוה לא לפרוש מהצבור, ונתנו את ירינו להקמת הקואליציה. „המזרחי“, אחת הסייעות של החזית הדתית, יש לה חוקה בנדון זה כמעט יובל שנים במדינתנו-בדרך, בשינוי פועלה עם כל כוחות היצירה בהסתדרות הציונית ובסוכנות, ומעולם לא נשארנו מחוץ למחנה. מפני צורך השעה, ומצוות שהזמן גרמן, הסכמנו לפשרות יזועות ולהסתפק בתכנית-מינימום, לעת-עתה ורק לעת-עתה. דרישותנו מצאו בטוי בהצהרת הממשלה, ואנו הסכמנו, כדי לאפשר את הקמת הקואליציה, דרישותינו המינימליות הן : שמירת-שבת גמורה, שולחן יהודי, ענייני אישות כדת משה וישראל וחינוך דתי-מסורתי. בשעה שהשאלה הדתית היא השאלה היסודית בשבילנו, נשמת האומה וקדשיה, רוח ישראל סבא ומסורת אבות על פי תורת משה והמשפט העברי, אנו מעוניינים כמו כל אזרחי המדינה בכל הבעיות החיוניות של מדינתנו.

בנוגע למדיניות הפנים אנו דורשים חופש גמור לאזרחי המדינה. כל אזרח בישראל צריך להיות שורר בביתו. אנחנו דורשים גם שוויון-זכויות גמור. בשעה שכל העולם היה שרוי עדיין באפלה גמורה, הכריזה תורתנו על שוויון-זכויות גמור, „חורה אחת ומשפט אחד לכל ולגר הגר בתוככם“, דברים שלא הגיעו עדיין להגשמה אפילו בארצות הדמוקרטיות ביותר, המבחינות עדיין בין אדום לב ושחור. ואנחנו כמיעוט לאומי, שסבלנו הרהב-ההרבה בארצות השונות, מי כמונו יודע להעריך את שוויון הזכויות למיעוטים.

גם אנו בעד קו גיטראלי אמיתי במדיניות-החוץ. בבידוד נאמנה עם כל ארצות תבל, בשלטון חוקים ומשפטים כלכליים ישרים ונבונים, יזמה פרטית, הן פרטי, מסחר חפשי, חלוקה ישרה בענייני המסים וקביעת מס, הן פרטי להשקעות בארצנו ועוד. גם חוקים סוציאליים ישרים למחוסרי העבודה ולמקופחים ולביטוחם של

האזרחים, דאגה מיוחדת למשורחרי המלחמה ולמשפחות אנשי הצבא, שהקריבו את נפשם על מזבח המולדת בשביל עמנו וארצנו.

ואחרון אחרון : חנוך מסורתי ותרבותי גם מחוץ לכתלי בית-הספר, בהמשך לשלשלת הזהב של שנות אלפיים, שבזכותה הגענו בעזרת השם עד הלום.

מובן שאנו לא נוותר על דרישותינו הבלתי מינימליות ואנו מוכנים להלחם בכל עת ובכל שעה, בשעה היסטורית זו בכל האמצעים הפרלמנטריים העומדים לרשותנו. ואנו מאמינים בשכלם הישר וברצונם הטוב ובאהבתם לעמם ולארצם של כל חברי הבית הגבוה, שילכו בשביל-הזהב בדרךם בקודש, וימצאו סוף סוף לשון משותפת בדברים העומדים ברומו של עולמנו. ואנו מביעים אימון גמור לממשלה הקבועה הראשונה במדינתנו ונצביע בעדה בבטחון, שהשם אלוהי ישראל ישלח לנו את ברכתו ממעל.

בבה אידלסון (מפא"י) :

זכינו ליום גדול זה, שאנו נבחרים המדינה דנים בו על עתיד פעולתנו הקרובה. ייתכן שמעים רבים לא היו יכולים לתאר לעצמם, שכך מתחילים בימינו אלה לבנות מדינה, ועל יסודות המבטחים שוויון גמור וצדק, ואין פלא בדבר : עמנו, שעבר עליו סבל של דורות, קמה בו השאיפה והרצון לתקן את חיינו, להיות עם משוחרר, הבונה את חייו על יסודות של צדק ואמת, המזוהר לעצמו ערכים שנגזלו ממנו, המעמיד את עצמו בשורה אחת עם כל שאר העמים, הרוצה לראות בעצמו ולעצב כמו ידיו וכחותיו הנפשיים והפיזיים את ההווה, ולפסל לעצמו דרך את העתיד המזהיר והיפה שכמותו לא היה לנו בעבר.

והימים האלה מחייבים, הם מחייבים אותנו לחשובן הנפש, הם מחייבים אותנו גם ליתר רצינות באותה הפרגמה שאנו קובעים לעצמנו.

שמעתי ברטט את התכנית של מדינת ישראל בשנים הקרובות. הגענו לרגע, בו אנחנו יכולים לתת דמות של ממש לכל אותן התפלות שפעלו בלבנו, בו אנו יכולים לתת ביטוי לכל תביעותינו ולסלול את הדרך להגשמתן. אנו רוצים לקוות, שלא יקומו מכשולים בדרךנו. במשך עשרות בשנים נוצרו עובדות רציניות וחשובות בחיינו אנו, אם כי לא היינו עצמאיים ; אם כי משטר זה התנגם בנו, אם כי לא פעם התנכלו לרצוננו ולא הבינו לדברינו ולתביעותנו, עלינו לדעת ולהבין שעכשיו, כשאנו מתקנים לעצמנו חוכמה ממשית, רצוננו להגשים אותה מהיום למחר ולא לדחותה לזמן רב. כי אין שהות, אין לנו יכולת לדחות, כי כל אותן הפרפורמות הרציניות, הצריכות לשנות את פני חיינו ולהוציאנו למרחב — אין אפשרות לדחות את הגשמתן.

אך זה נמוג במקצת עננים שרחפו על ראשנו. לא רחקו הימים, בהם סבל קשה רבץ עלינו — אך הוא לא הלך עדיין, שורר קוץ עדיין במשפחות רבות-וריד שומר ניכר גם בתוך הויכוח שלנו פה, — והוא מחייב אותנו. עברנו דרך ארוכה, אמנם לא ארוכה לעומת דרכם של עמים אחרים, אך לנו ארוכה היא. שילומים כבדים נתנו בעד הישגינו-ועוד עתידים אנו לתת. אך הדבר האחד והיחיד, שיכול להיות שקול כנגד הקרבות ששלמנו, הוא : שיחד נהיה בונים ויוצרים, מתקדמים והופכים לאזרחים נאמנים של מדינתנו.

סוציאלית, המשתפת את הנזקק לה, המבינה לצרכיה והנושאת בקרבה את כוח התנדבותה של האם והאשה. אנו רוצות שאותה הנסיון שצברנו במשך עשרות שנים ישמש רק התחלה וביסס להשתתפות פעולתנו בכל השטחים, שבהם סובל האדם, התחלה שתעלה את הענין לדרגה גבוהה יותר. בתוך הדאגה לריפורמה סוציאלית אנו רוצות לראות את הדאגה לילד ולנער, אנו רוצות, שהממשלה הנבחרת תראה לעצמה חובה ראשונה להילחם בעוני ובדלדול שבארצנו. אין אנו רוצות להשלים עם הניזון השורר בפרברים שונים, אנו רוצות ריפורמות, שיעלו את רמת החיים ויוציאו את הילד מסכנה של ניזון, שיבטיחו לעובד שכר-עבודה, הנותן אפשרות לספק את צרכיו ההכרחיים — התיק ממשלתנו את העול הזה על שכמה? התעלה את חיי הילד ותחזיר אותו לחיים הנורמליים, שרבים מאלה הבאים ארצה לא טעמו אותם במשך הרבה שנות המלחמה ואחריה? באחת: תעלה המדינה את האדם, תניח יסודות בריאים להתפתחות הנוער, ואז בודאי לא נצטרך לחשוש מפני סכנות של התפרצות ופרישה כפי שהיו לנו בעבר.

אנו רוצות, שהעבודה הסוציאלית שלנו תעמיד את הילד במרכז דאגתה, כדי שיהא אורח חפשי בריא בגופו ובנפשו במדינתנו בעתיד. אנו בודאי ובודאי מקדמות בשמחה את העבודה, שסוף סוף יבוא הפתרון האמיתי והנכון לשאלות החינוך והתרבות בארצנו. הענין הזה סבל במשך שנים נוקמה, שעם הקמת היסודות והסדרת הענינים בשטח זה, יעלה הדבר לדרגה ההולמת את עמנו, עם-הספר והתרבות, הרוצה לבנות את חייו במדינתו על יסודות תרבותיים.

אנו רוצות להאמין, שהביתות הסוציאליות העממי שמכריזים עליו בפרגורמה של ממשלתנו, יקיף בעיקר את העמלים ויתן תשובה להרבה בעיות, שהעולם הגדול עוד לא פתר אותן, ובעיקר לבעיות האם, האם הדואגת למשפחה, אותה האם, שאנו רוצות לעזור לה לגדל מש-פחה רבת ילדים. וזה לא יעשה אלא אם הביטוח הסוציאלית יקיף את שכבות העמלים, את האמהות, את האמהות העמלים שבפרברים, כדי להעלות את תרבותן, ומעמדן במשפחה ובחברה. חובתנו לראות את המציאות כמות שהיא, את דרגת החיים הנמוכה ואת מצבן הירוד של הנשים הערביות. וחשוב שהמדינה תמצא את הפתרון הריאלי למצבה של האשה המשועבדת בקרב הערבים, שתעלה אותה לדרגת חינוך, שתחזיר לה מה שנשלל ממנה במשך דורות, כדי שנוכל למצוא שפה משותפת בינינו.

אנו מציינות גם את הצד הכלכלי הנוגע לזכויות האשה בעבודה, למקום-העבודה ושכר-עבודה הוגנים, המאפשרים לה התמדה בעבודתה בתנאים נאותים, ואנו רואות תוספת חשובה בדאגתה המיוחדת של הממשלה לקיצוב מזון ולאספקה סדירה — כי מי כמונו, — נשים, פועלות, ואמהות עובדות, יודע את הקושי באספקה בלתי-סדירה. אנו מזכירות את ההתחלה הרצינית בשטח זה ומקוות, שהמשרד החדש הזה ישליט קודם כל את מגמת המשרה על האנשים הבונים והעובדים, על העור לים החדשים וגם על אותם האנשים, שבגלל כושר עבודתם אין הקיצוב המכאני מתאים להם והזקוקים להסדר מיוחד בידי המדינה. מדינתנו רואה לפנייה הרבה מאד דברים דחופים וריאליים, שצריכים ליעשות מיד בלי דחיה בכוחות מתנדבים רבים. אני מאחלת למדינתנו ולממשלתנו, שיהא בכוחה להתחיל בהגשמת הפרגורמה

עשינו מאמץ משותף, עלינו להמשיך במאמץ הזה. ויסלח לנו החבר יערי: הקשתי לדבריו ולא שמעתי שמץ של הצדקה לכך, שהוא וחבריו לא ישאו במאמץ הזה, חברים בעבר, חברים בהווה, וחובה וזכות היא לנו להיות חברים גם בעתיד, להתלבט יחד, ללחום יחד ולהקריב יחד! לנו קרבות משותפים, שלא יתנו להפריד בינינו! אתם מוכרחים לחזור ולשבת אתנו יחד, לשאת בכל כובד הקואליציה הנוטלת על עצמה את הזכות והחובה הגדולה שעליהן הוכרו בתכנית הגדולה שהובאה לפנינו.

אחד הסימנים המובהקים במדינה הרוצה להיות מדינת-קירומה, פרוגרסיבית, הוא מצבם של אוכלוסייה, מצבה של האשה, של הפועלת, של האם העובדת ומצבו של הילד. אני מאמינה באמונה שלמה, שחברי הממשלה ישאו את דגל השוויון והחירות, כפי שהם מצהירים בתכנית שהוגשה לנו. אנחנו, ציבור הנשים והפועלות במדינה, רואות באותן הזכויות והחובות המוטלות חלק כחלק על כל החושבים, על כל אורחי המדינה. אנו מעולם לא תבענו לעצמנו רק זכויות בלבד. תמיד נשאנו בחובות ואנו נכונות לשאת גם בחובות חדשות, שהמדינה הצעירה וחוקיה יטילו עלינו נוסף על אלה שבעבר. אנו רוצות בשוויון זכויות וחובות במדינה, בחברה הבניינה, במשק — פירוש הדבר: קודם כל בעבודה, עם כל הקושי הרב של עבודת האשה והאם. שוויון במערכת החוקים, פירוש זה: זכותה של האשה בשאלות הישוב, זכותה הקדושה להגנה עצמית גם במשפט הרבנות, זכותה הקדושה לכוון ולהשפיע על גורלה-היא וגורל ילדיה. אנו תובעות את הדברים הללו, כי עצם היותנו אמהות, זקוקות אנחנו להם.

חלקה של האשה ושל הפועלת רב בבנין המדינה על כל שביילי. תברותנו לקחו חבל בעצם היצירה, בעצם הבנייה, בעצם הגנת המולדת בכל תקופה ותקופה, החל מראשונות „השומר“ ו„ההגנה“ ועד בנות החץ. הן היו שותפות בכל החסיבות ובכל השירותים שהיו קשורים במסירות-נפש, נשאו בעול, בהתנדבות ובנאמנות. אנו תובעות את המשך קבלתן גם בעתיד. רוצות אנו להבטיח לעצמנו רק דבר אחד: שחלקנו בעול יעזור למדינתנו להיות מדינה דמוקרטית באמת, המקיימת את חוקיה הדמוקראטיים המשותפים על חיי אמת ויחסי אמת בחברה האנושית. אנו רוצות להטות שכם לחובות, שהזמן מטיל עלינו, והדבר הראשון, שאנו נתבעים לו כעת שמדינתנו צריכה להבטיח עלידי ממשלתה הוא: קליטת המוני יהודים, ועלינו לקלוט אותם לא רק באמצעים חמריים, אלא גם עלידי קבלתם לחברה, לאירגון, לבית, למשפחה. החוקים של מדינתנו יצטרכו לסייע להטיל את עומסה של קליטת-ההמונים על כל החושבים ועל כל בעלי הי-כולת לתת יד לעזרה.

כדבר ראשון במעלה רואה אני את דאגתה של התכנית הממשלתית לריפורמות סוציאליות חשובות, שאנו זקוקים להן. במשך עשרות בשנים נעשו בשטח זה התחלות חשובות מאד ורציניות מאד. הינחנו יסודות למדינה מודרנית, הדומה לארצות הפרוגרסיביות ביותר בין ארצות העולם. כל זה נעשה בכוח אירגונם של הפועלים בשילוב תנועת הפועלות בארץ. לפעולה הסוציאלית שלנו יש אופי מיוחד, כי היא נעשית בארץ הקולטת המונים, הבאים מארצות שונות עם תרבות שונה ודרגת-חיים שונה. לא רצינו בדרכים פילאנטרופיות בשטח העבודה הסוציאלית. אנו רוצות לארגן עבודה

בין העובד והמעביד, ולא הניסוח המלוטש. שמא יגלה ראש-הממשלה ברור את דעתו על כך?

אלה הן רק דוגמאות אחדות של ניסוח בשטח מדיניות-הפנים. מה הושט מתכנית הממשלה? הרוב המכריע של הסעיפים נוסח בכלל תוך פשטנות קוסמת. הממשלה תדאג; הממשלה תבטיח; הממשלה תעודד וכו'. אך כיצד ייעשה הדבר מתוך הצירוף המסויים של הכוחות העומדים על יד ההגה: מפא"י והימין? — על כך אין האנציקלופדיה נותנת תשובה. וגם ברור, מדוע אין היא נותנת תשובה, כי אין ביכולתה לתת. עם סילוקה של מפלגת-הפועלים המאוחדת מהשתתפות בשלטון, עם העמקת הפירוד והקרע בתוך תנועת הפועלים, עם הויתור על הכיוון הסוציאליסטי במדיניות הממשלה, עם הידוק הברית בין מפא"י והימין — ניטל העיקר מקווי-התכנית: האפשרות לממש ולבצע גם את מה שהובטח. אפילו מפלגת הפועלים הבריתית, שאינה חשודה כל עיקר, חיהבה מיותרת לתפיסה סוציאליסטית ממשית ושכולה צמודה למדיניות האימפריאליסטית, אף היא היתה בכל זאת נאלצת להכריז ברורות. כי אין תקומה לשיקומה של בריטניה, אלא בדרך החתירה לסוציאליזם.

כלום תביעה מופרזת היא זאת שראש-הממשלה, המזכיר השכם והערב על נאמנותו לסוציאליזם, יעמיד את קווי התכנית שלו על היסוד והכיוון הסוציאליסטי? והרי המשימה ההיסטורית שהוטלה עלינו — בנין מדינה יהודית תוך קיבוץ גלויות, תוך עוני ולחץ, תוך שמירה חמורה על ריבונותה ועצמאותה של המדינה, תוך הכרח להפוך ארץ נחשלת, עזובה ושוממת לארץ מתקדמת, מפותחת, צפופת אוכלוסים — היא לאין ערוך כבירה יותר, קשה יותר, מאשר לבטי ממשלת-הליבור בבריטניה.

מה יתנו ומה יוסיפו לנו קווי תכנית מפורטים ביותר, אם הממשלה הקבועה הראשונה במדינת ישראל, קמה על העמקת הקרע והפירוד בתוך הפועלים, על המרת ברית פועלים בברית עם הימין? אל יתפלא איפוא חבר הכנסת פ. לוביאניקר, ואל ייתמם בשעה שהוא דורש את עלבוננו של הויכוח על פרטי הסעיפים וקובל, שהויכוח נטה לפסים אחרים — על אפיה ומותה של הממשלה. לא סעיפי השולחן-ערוך קובעים, אלא הכוחות החברתיים הפועלים במדינה ובממשלה. על זה נטוש הויכוח.

הלעג לחיות-פועלים משותפת. יש להכיר תודה לח' לוביאניקר, שהבהיר בדבריו את הרקע, עליו קמה ממשלה זו והתיצבה לפנינו. פ. לוביאניקר דוחה גמרי צות את התביעה לחיות-פועלים מאוחדת, שכבר עבר זמנה ובטלה מן העולם לפי דבריו. אין הוא זקק לחקוי במאוחר ולתירוגם במאוחר. הוא כולו שופע מקוריות וישרויות והא ראייה, הוא השיג את מבוקשו: מפא"י העדיפה את הברית עם הימין על ברית המפלגות בהסתדרות. לוביאניקר סולד מן האפשרות לקיים מדינה בתוך מדינה: חיות פועלים מוסכמת בתוך הממשלה. הדיבור הפאתטי הזה על מדינה בתוך מדינה ידוע לנו מכבר. עד עכשיו שמענו אותו מפי התאחדות בעלי-התעשייה, מפי הגוש האזרחי כלפי ההסתדרות, המהווה מדינה בתוך מדינה והמקיימת באופן מקביל מוסדות ע"י הסוכנות ועכשיו לצד המדינה. מאימתי נעשתה פסולה, ח' לוביאניקר, עצמאות מעמדית, בלשונך

הזאת מהיום למחר, לגשת לפעולה, לעשות את כל המאמצים, לעודד כוחות מתנדבים בישוב, לעורר גם את חלקי העם, שעדיין לא היו פעילים ובכוחות משותפים של כל אזרחי מדינתנו. — נעמיסנו על עצמנו את העול, ניקח על עצמנו התחייבות קשות, כדי להגיע לאותה השעה, בה נראה את הפרוגרמה הזאת מוגשמת במציאות ונוכל להטיל על עצמנו עוד הרבה תפקידים נוספים.

והלוואי שתתגשם התפילה, שליוותה אותנו עם פתיחת הכנס הראשון בירושלים, שכל אחד מאתנו יבין עמוק עמוק בנפשו, שזכינו ליום גדול, ששיחררנו את עצמנו והגענו לדרגת עם הבונה את מדינתו. יעצבנו את ההווה שלנו כמו ירינו ואם נדע להמשיך במפעלנו שעמלנו בו במשך התקופה האחרונה, כשהאממץ המ' שותף הביא אותנו למעמד זה, שזכינו להגיע אליו — נדע גם לסלול דרכים להרבה הישגים ונהיה אזרחים היוערים קודם כל את תורת החובות המעלות אל דרגת הזכות הקדושה.

מ. ארם (מפ"ם):

כנסת נכבדה, ראש הממשלה גולל לפנינו בעשרה פרקים את קווי היסוד לתכנית הממשלה. הוא הביא לכנסת כעין אנציקלופדיה מתוקנת של מצעי בחירות שונים ומשונים. אף שופעי כל טוב לכל דורש: לפועל ולמעביד, לאיש ההתיישבות ולפרדסן, ליזמה הקואופרטיבית וליזמה הפרטית, לאיש הדת ולחופש המצפון, לקיצוץ רווחים ולצבירת רווחים, דרך, הנחות ושיח" רוויים במסים ובמכס". בקיצור, הפך בה והפך בה דכולא בה. אין להכחיש: „עשרת הדברות" שהביא לנו ראש הממשלה בשם שני לוחות הברית של הקואליציה — מפא"י והגוש הדתי — היא תעודה ספרותית נכבדה, שהושקעו בה לא מעט כשרון של ניסוח וליטוש. אך כבר בעצם המבנה שלה יש פגם עיקרי: היא יותר מדי מלוטשת, מלוטשת עד כדי כך, שנמחק מתוכה כל זכר לכמה בעיות חיוניות ובערות, התובעות תשובה בהירה, בלי מליצות ובלי עירפול. אם אנו עומדים בפני איומי השבחות ותביעה נרצת להקפאת השכר, כתרופה לריסון היוקר והאינפלציה, לא די להבטיח „שמירה על תנאי חיים הוגנים של העובדים והשכבות העממיות". הבטחות אלו אנו שומעים בכל מקום, בכל הזדמנות, גם בהצהרות של ממשלות, המנהלות מדיניות בלתי מרוסנת של מלחמה בשכר העובד. ייתכן שבמצע בחירות מותר להשתמש בנוסחאות אלגבריות, אך קווי תכנית של ממשלה מחייבים דיבור ברור, שאינו משתמע לשתי פנים. לאן פני ממשלה בירגורין מועדות: להקפאת השכר, או לדחיית תביעה זו? השתל מסייג הכנסה פרוגרסיבית, מסי מותרות, מסי ירושה ומסי-השבחה — ודאי שזוהי מבטחת נאה, אך אם היא פוסחת על התביעה להנהיג מס-רכוש ולצמצם את מסי העקיפין, המכבידים על דלת-העם — הרי מותר להניח מתוך חשש מוצדק שיש בסעיף זה יותר משום ליטוש וניסוח נאה מאשר „הבטחת חלוקה צודקת בנשיאת על הבטחון וישרות המדינה", ראש הממשלה מבטיח בעשרת הדברות של הצהרתו את חופש השביתה והפעלת מנגנון תיווך מוקדם למניעת סכסוכי עבודה. כלום אין זה מצלצל יפה? אך ראש הממשלה סתם ולא פירש, אם מנגנון-תיווך אינו שם נרדף למכשיר בור-רות חובה, והרי זאת היא תפלוגתא במציאות. היינו

לא הצענו לריב עם ארצות-הברית. הצענו לשמור במשותף גם על ידידות אתה וגם להזהר מפתויי הידידות. העלולים להמית אותנו בנשיקה. מהו הפסול בהצעתנו, לא לתת להגירה לתכנית מרשל, העזילה גם לכבול אותנו מבחינה מדינית ולחסל ידידות כנה וגם לשחק את הפיתוח התעשייתי של הארץ, כשם שהיא משחקת אותו בכמה ארצות. לשם צרכי השיווק האמריקני.

ח' לוביאנקר נתן למעשה תשובה ברורה: מדוע נפסלנו לממשלה. ודאי שהוא ומפלגתו היו רואים אותנו ברצון בממשלה כמצורפים, כאמרי "אמן". על התכנית ועל הגישה, שהיא נחלת מפלגת פועלי א"י. אך שותפות של אמת אינה יכולה להיות אחרת מאשר שותפות של שווים, הנושאים יחד בעול על יסוד תכנית מוסכמת וחזון ציוני-סוציאליסטי משותף — זהו החזון שלמען הגשמתו מסרו את נפשם וכוהם ולהסם דורות חלוצים ופועלים. מכאן גם תשובתנו לפנייה החוזרת ונשנית אלינו כאן — לחזור.

לא אנו הבאנו לידיכך, שנוצרה ממשלת-ריכוז עם הימין, במקום ממשלה הנשענת על מפלגות הפועלים בהסתדרות והחזרת לקראת יעודה — הגשמת הסוציאליזם בימינו.

אם מפלגת פועלי א"י תמצא את הכוח לחזור בה מדרכה וממגמתה לבודד אותנו — נסיון שנועד לכש"ל מראש — אם היא תחדל מתכסיסה להמעיט את דמותנו ומשקלנו, אם היא תיענה לתביעת האחריית הפועלית והסוציאליסטית, הגוררת עליה חזית משותפת עם מפלגת הפועלים המאוחדת, אם היא תיגמל מן האש"ל, שמצעה ותפישתה יחייבו את האחרים, ותתן יד לתכנית מוסכמת במדיניות-חוץ ובמדיניות-פנים — תגידנו את דבריה.

כל עוד תהא קיימת ממשלה קואליציונית זו של היום — נתנגד לה ולא נראה אותה כביטוי העם, מאוויי ושאיפותיו.

הרב ק. כהנא (החזית הדתית המאוחדת):

אדוני היושב ראש! כנסת נעלה!

אם ראש הממשלה מר דוד בן גוריון החל את נאומו התכנית ברטט ורעדה, הרי תבינו רבותי באיזה רטט ורעדה, עומד לפניכם נציגה של סיעת פועלי אגודת-ישראל בחזית הדתית בבואו להודיע על תמיכת סיעתו בממשלה שהתייצבה לפנינו. הרטט והרעדה שלנו יסודם כפול. מצד אחד אין הממשלה המתייצבת לפנינו מתבססת על תורת ישראל וחוקיה — דבר הנראה לנו כיסוד מוסד ביהדות ובישראל. ואם סיעתו הסכימה להימנות על הקואליציה הממשלתית, הרי זה רק מתוך הנחה, שבנסיונות הימים הללו זוהי הדרך היחידה להבטיח לפחות מינימום של שמירת ערכי-התורה. תעמולת הבחירות לכנסת הראשונה לא להבזירה לבחור בישראל, שאפיה וצביונה של כדור נת ישראל עומדים להכרעה ועל כן בחר מתוך קדורות מבט אחרות ולא נתן דיי-הצורך ובהתאם לרוחו ביטוי לרצונו האמיתי בנוגע לעיצוב דמות מדינת ישראל. מתוך כך הגענו אנו, החזית הדתית רק למקום השלישי במעדר. כה ולכן מוכרחים אנו לדאוג למינימום האפשרי בנסיונות הנחנות.

אך רטט ורעדה ממלאים אותנו גם מבחינה שניה, בבואנו להצביע בעד הממשלה. סיעת פועלי אגודת-ישראל בתוך החזית הדתית לא זכתה לייצוג מלא בממשלה וברור

„מדינה בתוך מדינה“? לא הידוש ולא תרגום ולא חיקוי הצענו, אלא המשך טבעי והכרחי לאחדות המעשה וההגשמה והתפישת הסוציאליסטית שעליה בנויה ההסתדרות. כלום אי השתתפותנו בממשלה מוחקת הכרח זה? ואם בכל זאת מוצא לוביאנקר חובה לעצמו להכריז כאן על הגיחוך שבתביעה זו, והוא תורם דרך אגב תרומה חשובה לימין במלחמתו בהסתדרות, הרי רק משמעות אחת ישנה לכיסופי המקוריות של לוביאנקר: ויתור גמור על הכשרת המדינה כמדינה סוציאליסטית.

זאת היא התורה כולה של מפלגת פועלי א"י על רגל אחת — אם לוביאנקר הוא באמת דבריה ושופרה במעמד זה.

מה בין ברית לברית? לוביאנקר מקשה: מדוע אנו הרפורמיסטים כשרים, אילו היתה מפלגת-הפועלים המאוחדת משתתפת בשלטון יחד אתנו, ומדוע אנו פסולים, בשעה שהיא נמצאת מחוץ לשלטון? כלום אנו חדלים להיות רפורמיסטים, אם נלך יחד אתכם? התשובה ברורה, ולוביאנקר יודע אותה יפה. אין אנו אלכימאים, המסוגלים להפוך את עורו של רפורמיזם. אך מפלגת פועלים רפורמיסטית בברית עם מפלגת פועלים מהפכנית נשענת על כור-מחצבתה, על מעמד הפועלים, יונקת וזוננה ממנו, מענייניו, מכיסופיו ומחזונו. ואלו בריתה עם הימין מנתקת אותה משרשיה והיא מסגירה את עצמה ואת מעמדה לשבי.

אין אנו מתעלמים כלל מאפיו של הרפורמיזם, אך כל זמן שהוא צמוד לשרשר. לא נוותר על הסיכוי לבטל מחיצות וחציצות בינינו ולהביא בכוח המגע, השיכנוע והדי והמציאות המאלפת בינה, לאיחוי הקרעים בתנועת הפועלים ולהקמת האחדות המלאה והשלמה.

חובת הכנות בדיבור ובמעשה. ח' לוביאנקר קובע, שאין לגשור בין תפישתנו לבין תפישת מפא"י במדינת חוץ ולכן לא היה טעם בנסיון למצוא נוסח מוסכם. אך תוך כדי דבור הוא פוסק, שלמעשה אלה הם הבדלים מילוליים, והרי ממה נפשך: אם רק מלולית מבדילה בין שתיהן — מהו הפחד להידבר, למצוא לשון משורפת? האמת היא שכאן גיבש לוביאנקר את הבדלי התפישת לגמרי לא בצורה מילולית, אלא במהותם.

כי מהו הדיבור הזה על „אמבארגו“ מאוון של ארצות-הברית ושל ברית-המועצות? כלום הגינות מיינימית לא היתה מחייבת את לוביאנקר לוותר על גזירה-שוה מסולפת זו, המטשטשת את האמת? כלום ה„אמבארגו“ של היודים, בלשונו הרהוטה של לוביאנקר, התכוון לחבל במדינת ישראל? כלום אין הוא יודע, שגישה זו נובעת מתוך הנחה — נכונה או מוטעית — שיהודים, הנהגים משווי זכויות מלא וגמור במדינה, אין להם צורך להגר? ברור, שאנו חולקים על כך, אך מי יטיל ספק אף לרגע, שלא היה בזה בשום פנים צעד מכון לגנוז? אם כן, מהו הדמיון בין מדיניות זו, שעזרה ותמכה והבטיחה לנו בפועל גם את ההכרה הראשונה הבין לאומית, גם את העידוד הממשי מאד בשעה שהיינו במצור — ובין מדיניות, שהיבלה בנו פעמים אין-ספור, שניסתה לבטל את החלטת א"מ, שמנעה מאתנו נשק, עזרה, שהצילה את האויב מתבוסות, שהתייצבה לצד תכנית ברנאדוט והמהדקת עלינו עכשיו שרשרת עניבות: ועדת פיוס, שלום רקוב, בריתות מתבלות?

לדאבוננו והיא קובעת זרמים. תכנית המינימום, שראש הממשלה תבצע מן הזרמים כולם ואף מבתי-הספר מחוץ לזרמים הממשלתיים ניתנת לפירושים שונים. לא היינו רוצים, שבשטח זה יתחיל קולטורקאמף בישראל, על מגמה חינוכית ברורה של תלמוד-תורה אנו לא נוכל לוותר בשום אופן. אותו חינוך נתן לנו את הקשר לא"י משך כל הדורות כולם. אותו חינוך נתן לנו את שמירת ערכי היהדות כולה. והוא נתן לנו בזמן האחרון גם את מגיני ירושלים, גם את המשתתפים בביצורה ובביצור שאר ערי הארץ. אותו חינוך נתן לנו את המשתתפים בסלילת דרך-הגבורה וכביש בורמה. ואותו חינוך לתורה נתן לנו חלוצים גם לעבודה וגם להגנה.

וכאן המקום להגיב על התפארותם של חוגים מסור ימים במלחמת הבחירות, וגם עכשיו, בפני פורום נכבד זה, בקרבנות שנתנו למען המדינה והעם. האם בהיות חברינו ואחינו יחד בעמדות ומישלטים בקבוצים דתיים ולא דתיים, במושבים ובעיר, בשעה שפגע בהם הפגז, בשעה שנפלו על קידוש השם להגנת העם והמור לדת. האם גם באתה שעה נשאל משהו על השתייכותו המפלגתית או על השקפת עולמו? שווים היינו כלנו בהגנה על כל נקודה בישוב ועל כל שעל אדמה שלנו.

אך נחזור לחינוך: יש להצטער על כך, שבדברו על ערכים יש להקנות לנוער ולעם, לא הזכיר ראש הממשלה אף במלה אחת את ערכי-הנצח של היהדות. הוזכרו אצורות תרבות אנושית, הוזכר מדע המזרח התיכון, הוזכר המחקר, ואילו תורת השם תמימה מאן דכר שמה — לא זכתה הכוונה להיות כפונדקאית. ועל זה לבנו דוי בשמענו את הכרזת הממשלה הראשונה הקבועה של מדינת ישראל.

והערה כללית בעברי לענינים אחרים: אנו, פועלי אגודת-ישראל לא פונקנו בעבר, ואף קופחנו במידה רבה. הפועל הדתי המאורגן בפועלי אגודת-ישראל ובפועלי-המזרחי, הפועל הזה, שהשתתף במערכת ההע" פלה והעליה, שעמד בחזית ההגנה, שיצא כחלוצ למקור מות התיישבות נידחים והיפירה את אדמת הקודש בדמו ובזיעתו, זכותו המלאה היא, לדרוש שיתן לכל עובד ועמל, בלי לעיין בדרטים מפלגתי, זכות עבודה, שווה, זכות התיישבות מלאה, שמירה על השיגיו הסוציאליים ופיתוחם, לא תהיה איפה ואיפה במחנה העובדים ביש"ר. לכוה העמל כולו במדיניות זכויות שוות וחובות שוות, ובשמוענו היום מפי ראש-הממשלה את תכנית קבוצי-הגלילות, וזכרים אנו את דבריו במצעת-המדינה על זכות עליה שווה לכל יהודי. לכן אנו מניחים, שיבוטל אותו נוהג פסול של משרדים א"י בגולה, הנותנים לנציגי מפלגות אחרות זכות מלאה בהכרעה על עניני עליה ולמפלגתנו ולאגודת-ישראל. אחרי מאבק ומלחמה, לכל היהודי זכות דעה מיעצת. ביושלו משר" דים א"י אלה, תימסר-נא ההכרעה לממשלה ולמדינה, יהא-נא כל יהודי שווה בזכותו לעליה ולהכרעתה. אמנם עד היום לא זכינו אלא למיזורים מבוטלים משולחנה הגבוה של הפקידות הממשלתית, וחברינו נעדרים גם מבין המנויים של נציגויות-הממשלה בגולה. מקווים אנו, שתקויים הבטחתו של ראש-הממשלה, שפקידים ממשלתיים ימונו ע"י ועדה בלתי תלויה בהערכה אובייקטיבית, ובסוחרים אנו, שאין הציבור שלנו עני בכוחות מתאימים ומוכשרים ושגם הוא ימצא את דרכו במדינה, אם תינתן לו האפשרות לכך.

לכל, שייצגו פירושו — כוח השפעה, אפשרות שיכנוע והשתתפות בביצוע. אמנם הובטח לנו במי"מ ייצוג מסור יים, אפשרות מסוימת להשפיע על הביצוע ולהיות בתוך הענינים, אך צורת השתתפותנו זו לא באה לידי ביטוי בדברי ראש-הממשלה. עובדה זו נדאיגה אותנו ואנו דורשים את תקונה בדברי הסיכום שייאמרו.

בפרק הראשון לקהי-היסוד של תכנית הממשלה הוד" גש, שהאחריות המשותפת של הסיעות לממשלה איננה מונעת חופש ויכוח על כל הצעה העומדת לדיון, לכן, מתוך ההנחה, שלא ניתן לנו להשפיע באופן ישיר על תכנית הממשלה, יורשה נא לנו להעיר כמה הערות לתכנית זו ולדברי ראש-הממשלה בכלל.

באחד מנאומי הראשונים עם ייסוד המדינה הצהיר ראש-הממשלה הימני, שראה את עצמו כמייצג העם כולו, כי אין לנו להישען אלא על כוחות עצמנו ועל אבינו שבשמים. אמנם, השילוב הזה של כוחות עצמנו עם הכוח העליון משרד המערכות, צרם בשעתו את אונגו, אך סי" פוקימה היה לנו בהנחה, שראש הממשלה מבין, שביצגו את העם כולו עליו לסמוך על אותו הכוח, בו שם העם כולו את מבטחו משך כל דורות קיומו. ומצטערים אנו שכיום, בנוואו להציג ממשלה ראשונה קבועה בישראל אחרי אשר הניח לנו ה' משוואניו, בזמן שהוקל לנו מעט, לא נמצא כל ביטוי לאותה עזרה שבאתנו ולא הובעה כל תקווה על עזרתו יתברך בהתגברות על הקשיים הנערכים בפנינו, כי את מניין היצירה של העם, לא כח החלוציות, את המדע והמחקר יכול להפעיל ולהזרים באפיקים הנכונים רק אבינו שבשמים. שמחים אנו על כך, שראש-הממשלה שלח הזיא לידי ביטוי, כי לא הרובה והמחרשה, לא התור תח והטרקטור הם שהביאונו עד הלום. אך יותר מדי אמרנו בהכוחנו ובקוצנו ידיו היו בדבריו בנוואו להציג את האדם המעצב את כל אשר עוצב.

ונעמוד גם על העדר יסוד עיקרי מדברי ראש-הממשלה, שאת שמירתו נדרוש ממדינת ישראל. דובר על כך במי"מ, שקדם להקמת הממשלה. כל היותנו בממשלה אפי" שרי רק אם חוק האישות, שיוכל במדינת ישראל על יהו" דים, יהיה חוק אישות על פי התורה. אנו מאמינים ומקיימים, שמלבד מרשיע-יבית לא ימצא חוג בישראל, שיהיה מוכן לקרוע את בית ישראל לשנים ע"י חקיקת חוק שונה מזה. ואנו מקווים, שאף אלה התובעים כיום חוק אישות אחר אם הם יהיו שותפים לאחריות השלטון ביש"ר, ראל, יקיימו כפשוטם את המלים, שהושמעו אתמול מפי אחד מראשיהם בזמננו אחר: "לברית הבט ואל תפן לייצר" — לברית זו שבין ישראל למקום.

ועתה לדבר, שכן נאמר: הוזכרו שבת ומועדי ישראל כימי מנוחה. בזמנו חוקק חוק מיוחד על כך, מה שאנו נדרוש — זהו ביצוע החוק. אנו נדרוש שוויון לחוק, נחבע שכל חוק וחוק יהיה שווה בביצועו. אנו נדרוש, שלא יהיה אפשר שיהא קיים חוק של שבת כיום מנוחה, ושפקידה ממשלתית תפוט"ר על שמירת השבת. אנו נחבע, שלא יהיה אפשר שיהא קיים חוק של כשרות במטבחי הצבא ולמרות זאת יהיו מטבחי טריפה בצבא, ואיש לא ייתבע לדין על עבירה על חוקי המדינה. לא רק שוויון האדם כלפי החוק יש להבטיח, אלא גם שוויון החוק עצמו. שלא תהא אפשרות הפליה בין חוק לחוק, בין פקודה לחברתה.

ועתה לשאלת החינוך: מצטערים אנו על הזרמים בחינוך. לדידינו היינו שבעי רצון, אילו היה קיים רק זרם אחד, זרם תורתי מלא. אך המציאות היא אחרת

ריכוז בעיראק, סוריה, הלבנון, מצרים ועבר-הירדן, ומספר גדול של קומוניסטים ערביים ארצישראלים נמצאים עד היום בבת-יסוהר בגלל התנגדותם לצבאות התוקפניים. עשרות מפגנים נגד מלחמת ההתערבות נפלו חלל בבגדד תחת מטר הכדורים של הז'אנדראר-מריה. רק לפני חודש תלה רב-הטבחים נורי סעיד את המזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית העיראקית יוסף סלמן ושלושה מנהיגים קומוניסטיים אחרים, יהודים וערבים.

ואם האימפריאליזם הצליח באופן זמני לשלול מה-המונים הערביים בארץ-ישראל את חופשתם ועצמאותם, וגם אם הצליח להביא על העם הערבי אסון שרק לע-תים נדירות יודעת ההיסטוריה כמוהו, הרי בכל זאת לא הצליח האימפריאליזם להרוס את מדינת ישראל, והוא נצחון לכל כוחות החופש והדמוקרטיה במזרח התיכון.

מכאן, שטבעית היא אהדת חלק חשוב של העם ולחמושו.

ההתבטחות שניתנו מפי ראש-הממשלה הזמנית ושעל הערבי ותמיכתו במדינת ישראל במלחמתם לעצמאות כמה מהן חוזרים בתכנית של הממשלה המוצעת, שהעם הערבי שיחיה בגבולות ישראל, ייחנה ממלוא הזכויות והחופש של אזרחים, נתן בעבר תקווה לאותם ההמונים, שסבלו הרבה מן האימפריאליזם וכוונתו, שיושם קץ לסבלותיהם ושעתיד טוב יותר צפוי להם בתנאים החד-שים, אולם לצערי, תקווה זו לא התגשמה ולא הושם קץ לסבל.

ההמונים הערבים מבינים יותר ויותר, שמדיניות עוינת נקטת על-ידי הכוחות הריאקציוניים בישראל, ועוד יותר יש להצטער, שהשפעת כוחות אלה גוברת יותר ויותר.

המוני העם הערבי סובלים ממדיניות של הפלייה גזעית ודיכוי לאומי, המתבטאת בשטחים השונים של החיים.

נשללת זכות התנועה החפשית בישראל ובשטחים המוחזקים, מאת הרוב המכריע של העם הערבי, איש מנצרה למשל, אינו יכול לנסוע לחיפה, אלא אם יקבל רשיון מאת המושל הצבאי, שאפשר להשיגו בקושי, ורק אחרי מתן ערבות של 200 לירות. כל הערבים מעכו נאלצים לגור בעיר העתיקה ובשום אופן אין הם יכולים לזוז משם. אפילו הערבים מחיפה, החיים באזור שאינו נכלל במשטר הצבאי, נשללת מהם הזכות לגור באופן חפשי, ותנועה חפשית בתוך העיר, עד היום עליהם לשאת תעודות זהות ערביות מיוחדות, המגביר לות את שטח תנועתם החפשית.

חוסר-עבודה מאיים על כל הבנין הכלכלי של הע-רבים, רק בנצרת בלבד ישנם זה חודשים רבים 3200 פועלים מחוסרי עבודה, שהם יותר מ-80% של פועלי נצרת. יותר מ-90% של כועלי עכו מחוסרי עבודה, והתנאים אינם טובים יותר גם בכפרים הערבים בגליל, 6000 פליטים חיים בנצרת בתנאים איומים, בה

בשעה שכפריהם מוידל, עילוט ומהלול אינם אלא 4 ק"מ מנצרת. אלפי פליטים דומים בשטחי ישראל מח-כים לחזירתם לכפריהם הריקים, כמו מביוהי, דאמון, עקרת ואחרים. ממספר גדול של פלחים נשללת הזכות לעבד את אדמתם בכפרים: ביפה על יד נצרת, שפרי-עם, עבילין, תמרה ובהרבה כפרים אחרים.

יורשה-נא לי לסכם את דברי: — אנו נצביע בעד הממשלה הראשונה שהוצגה לפנינו, נעשה זאת מתוך ההנחות האמורות לעיל, המביעות את אמונתנו ברצונה הטוב של הממשלה, ושהיא תוציא לפועל את המינימום, שהיא מבטיחה בקווי-היסוד של תכניתה, נקווה, שנוכל ללוות את הממשלה בעבודתה תוך אימון זה בלי רטט ורעדה, ונקווה, שהיא תצליח במשימותיה, ששמה לפניה — וה' יצליח דרכנו.

תופיק טובי (מק"י):

חברי הכנסת הנכבדים! אנו עומדים עתה בפני מצב חדש בישראל — הקמת שלטון קבוע, האחראי לפני האספה המכוננת. אין ספק, שהתהוות מצב כזה הוא שלב חדש בתולדות המלחמה נגד האימפריאליזם, בעד החופש והדמוקרטיה בחלק זה של המזרח התיכון.

הקמת מדינת ישראל ועמידתה בפני מזימות והת-ערבות אימפריאליסטית נתאפשרו על ידי ההתנגדות של המוני העם בישראל ומלחמתם לעצמאות ולחופש, וכרצואה מהתמיכה הכל-צדדית, שהכוחות הלוחמים האלה קבלו מן הכוחות הדמוקרטיים בעולם, ובראשם ברית-המועצות וארצות הדמוקרטיה העממית.

נסיגותיו של האימפריאליזם, להכשיל את החלטות האו"ם מ-29 בנובמבר 1947 בדבר הקמתן של שתי מדינות עצמאיות בארץ-ישראל, יהודית וערבית, וההת-קפה הצבאית של האימפריאליזם באמצעות סוכניו — השליטים הערבים הריאקציוניים — במטרה למנוע את הקמתה של מדינת ישראל — כל זה היה בעת ובעונה אחת מכון גם נגד האינטרסים של ההמונים הערבים בארץ-ישראל ובארצות הערביות, נגד הקמתה של מדי-נה עצמאית ודמוקרטית בידי העם הערבי בארץ-ישראל.

לכן לא נתמכו האינטריגות הללו וההרפתקאות הצבאיות הללו על-ידי ההמונים הערבים בארץ-ישראל ובארצות השכנות.

תחת הנהגת הכוחות הדימוקראטיים והמפלגות הקומוניסטיות הופיעה בארצות הללו תנועה חזקה ומ-אורגנת נגד מלחמת האינטרנציה בארץ-ישראל ובעד שיתוף פעולה אמיתי בין העם היהודי והערבי בארץ-ישראל ולמען הקמת שתי מדינותיהם.

באמצעות הפגנות המוניות בעיראק, סוריה, הל-בנון, מצרים ובחלקים הכבושים בארץ-ישראל, ביטאו המוני העם הערבי את התנגדותם למלחמת ההתערבות בארץ-ישראל.

בחלק הכיבוש בארץ-ישראל הפיצו חברינו עשרות אלפי כרוזים נגד המלחמה וארגנו הפגנות נגד הצבאות הפולשים, יותר מזה: בזמן שהגליל היה כבוש בידי קאוקגי, ובאזורי הכיבוש המצרי, ארגנו הקומוניסטים הערבים התנגדות אקטיבית של הפלחים נגד צבאות אלה.

בהתנגדותם למלחמת התוקפנות נגד ישראל, במלחמ-תם להקמת מדינה ערבית עצמאית ודמוקרטית בצדה של מדינת ישראל, במלחמתם לשיתוף פעולה בין שני העמים, היו הכוחות הערביים הדמוקראטיים תנונים לדיכוי וטרור מאורגנים על ידי הריאקציה הערבית. אלפי דמוקראטים ערבים הושלכו לבתי-יסוהר ולמחנות-

העם היהודי צר מאד המקום ומקומם של כמה מהם בישראל — בבתי-סוהר.

הרבה פלחים ערבים ובעלי-בתים הגרים בישראל, נשללת מהם זכות-הקנין על אדמתם ובתיהם בתוקף הביצוע הבלתי צודק של החוק על פיקוח הרכוש הנטוש. מצב כזה חברים, הוא בניגוד לכל ההבטחות שניתנו לאוכלוסיה הערבית בדבר זכויותיהם השוות והחופש המובטח.

וכשאנו הקומוניסטים מתנגדים למדיניות זו, המנוהגת לאינטרסים של האוכלוסיה הערבית, הגנו מתנגדים לה מכיוון שהיא גם בניגוד להמוני העמלים היהודים. שלילת הזכויות של מיעוט לאומי מובילה לשלילה הדמוקרטית והחופש של כל תושבי המדינה. אי-אפשר לחלק את הדמוקרטיות והחופש.

עצמאות ישראל, הבטחת הדמוקרטיות והחופש בישראל, מניעת השפעה אימפריאליסטית על ישראל — כל זה תובע מאתנו לשים קץ למדיניות ההפליה הגזעית והדרכי הלאומי בישראל.

חיוני הוא איפוא, לבטל את כל ההגבלות על המגורים והתנועה של הערבים בישראל, להחזיר את אלפי הפליטים הנמצאים בישראל לכפריהם ולאפשר להם לחיות חיים נורמאליים, לפתור את משבר חוסר העבודה, לשחרר את העצורים החפים מפשע, החבושים כ"שבויי מלחמה", ולאפשר לפלחים לעבוד חפשיים את אדמתם. מתפקידה של מדינת ישראל לשחרר פעולה עם הכוחות הדמוקרטיים הערביים, הנציגים האמתיים של ההמונים הערבים, ולא עם פיאודאליים וריאקציונרים.

כל זה הכרחי כדי להביא לשוני התנאים, שאין בהם קיום לשלטון דמוקרטי. ולכן אני מציע, להקים ועדה פארלאמנטרית מיוחדת, שתחקיר את המצב ותאחוז בצעדים ממשליים לשינויו.

יש להצטרף באמת, שתכנית הממשלה אינה מזכירה כלום בדבר תנאים הקשים האלה הישורים בקרב ההמונים הערבים ואינה מציינת אפשרות של שינוי. תנאים אלה נוצרו ע"י חוגים ששלטו בממשלה הזמנית, וכוחות אלה שולטים עוד יותר בממשלה המועצת. לכן איננו רואים כל סיבה לתת את אמונו בממשלה המועצת.

אך ישנן סיבות נוספות, שבגללן נתנגד לממשלה המועצת. הסכמת הממשלה המועצת לסיפוח חלקים, שנועדו למדינה הערבית העצמאית בארץ ישראל, לעבדא ללה ופארוק, הסוכנים של האימפריאליזם הבריטי והאמריקאי, והפקרת ישראל לחץ פוליטי וצבאי על ידי ההסכמה למעשה להקמת בסיסים אנגלו-אמריקאיים בשטחים אלה לאורך גבולות ישראל — כל אלה מונעים אותנו לתמוך בממשלה המועצת.

ויתור על ענין הקמת מדינה ערבית עצמאית בחלק השני של ארץ ישראל — מחזק למעשה את הריאקציה במזרח התיכון ושולל מן העם היהודי בישראל שכנות של מדינה ידידותית.

לומר, אין כוחות דמוקרטיים ערביים, המסוגלים להקים מדינה כזו — הוא שירות לאימפריאליזם האנגלו-אמריקאי. כוחות אלה קיימים ופועלים בקרב ההמונים הערבים, והשפעתם הולכת וגדלה יותר ויותר. הריאקציה הערבית והאימפריאליזם מרגישים את השפעת הכוחות האלה, והבחינות האחרונות לאספה המכוננת הוכיחו את כוחם של האלמנטים האלה, למרות כל השיטור וההפתרה לגבי ההמונים הערבים לטובתם של הנציגים הריאקציו-

כל זה מוסיף למשבר חוסר-העבודה והקשיים הכלליים שהאוכלוסיה הערבית סובלת מהם.

אלפי עצורים על ידי צבא ההגנה לישראל, שברובם המכריע מעולים לא פעלו נגד ישראל, נמצאים כיום במחנות שבויי מלחמה. ומשונה מאד הדבר, שביניהם נמצא מספר גדול של קומוניסטים ידועי-שם, שלחמו נגד כוחות קאוקג' בגליל.

ומפליאה ביותר העובדה, שמספר מנהיגים קומוניסטיים ערבים ומנהיגים של האגודות המקצועיות, ששחררו מידי המצרים, שאסרו אותם בנגב, מפני שהתנגדו לכובש המצרי, מוסיפים לשבת במחנות ישראלים לאזור ששוח' רר, בין אלה נמצאים חברי הוועד המרכזי של הליגה לשחרור לאומי, חסן אבר אישה, מזכיר קונגרס הפועלים הערבים ונציגו בפורציה העולמית של האגודות המקצועיות, סאלים אל קאסם. כל אלה מתגוררים במחנה מס. 791 בגליל על ידי הרצליה. זה באמת מפליא! אני אהיה הראשון, שאדרוש את העונשם של אלה ששירתו את הריאקציה הערבית, אך זה בניגוד לצדק ולהגינות לגבי ערביי מדינת ישראל, שאנשים החפים מפשע ואלה שלחמו בריאקציה יימצאו במחנות ריכוז.

הכרחי כאן לצייץ פעולות של אבוקאציה בכפיה של כפרים ערביים, המבוצעות על ידי השלטונות הישראליים. רק בשבועות האחרונים, כ-28 בפברואר, גורשו 700 פליטים מכפר יסיף. הם באו לכפר זה אחרי שעזבו את כפריהם השכנים בזמן המלחמה בגליל. רובם נלקחו עכשיו במכוניות-משא להזיז העיראקית והוכרחו לעבור את קריהחית לעבדאללה. במחצית פברואר נאלצו הכפרים של פאראדי וכפר-עין בכביש עכרצפת, כ-500 במספר, לעזוב את כפריהם. מחציתם נשלחו למשולש והוכרחו לעבור את החזית, והחצי השני הועבר לכפר אחר בגליל. על הכפרים הערבים מתרשחה מאיימים עכשיו, שיצאו מכפרם.

האירגונים הערביים הדמוקרטיים, הפועלים למען הקטנת סבל ההמונים, נתקלו בהתנגדותם העקשנית של מחלקות הממשלה. קונגרס הפועלים הערבים למשל, הסתדרות זו הידועה במלחמתה לאחיות מעמד הפועלים היהודי והערבי ולמען האינטרסים המשותפים שלהם, אותה הסתדרות הפועלים הערבים הידועה בהתנגדותה לריאקציה ולאיימפריאליזם — נתקלה בהפליה רצינית ביותר.

מקרים של פיטורי פועלים מעבודתם בשל השתייכותם לקונגרס הפועלים הערבים קורים יום-יום. ומכיוון שלשכת העבודה הרשמית בנצרת מנוהלת על ידי קונגרס הפועלים הערבים, מתנגדות הרבה מחלקות ממשלתיות להעסקת הפועלים מלשכת-עבודה זו. כל זה קורה בזמן שאנו מוצאים בתכנית הממשלה המועצת הכרזה, שהיא תלחם לאיחוד לשכות-העבודה, ולחלוקת העבודה למבקשה, בלי הפליה עדתית, לאומית או מפלגתית.

לתת הצהרות, חברים יקרים, זה דבר אחד, אך המדיניות המעשית היא משהו אחר לגמרי.

לעומת זה רואה העם הערבי מדיניות של שיתוף פעולה מצד מחלקות הממשלה עם אלמנטים ערביים ריאקציוניים, הידועים כמשתפי פעולה בעבר עם האימפריאליזם ועם סוכני האימפריאליזם עבדאללה והמופת, אלמנטים העומדים בראש הרבה מועצות כפריות ועירוניות. בשביל הפיאודאליים וריאקציונרים ערבים יש כנראה מקום רב בישראל, אך בשביל הידידים האמתיים של

ישיבה ט', ח' אדר תש"ט (9 מארס 1949)
— דיון על הרכב הממשלה ותכניתה (תופיק טובי)

אליסטיות אלו ולהתעלם מהן, הוא בניגוד לאינטרסים של ישראל ועצמאותה. הקמת בלוקים כאלה בחלק זה של העולם, בלוקים נגד ברית המועצות, היא סכנה רצינית מאד למדינת ישראל ולבטחונה. האינטרס האמתי שלה הוא, להכשיל בלוקים כאלה, המכוונים נגד השלום והחופש בעולם.

כל זה מניע אותנו להתנגד לממשלה המוצעת ולא לתת אימון לה ולמדיניותה.

מלחמתנו אנו, הקומוניסטים, לאינטרסים של המוני העם היהודים והערבים תלך ותגבר ואנו נמלא בכנסת את תפקידנו בהגנה על האינטרסים של ההמונים.

אנו נהיה שומרים נאמנים על העצמאות והחופש של ישראל ועל הדמוקראטיה ושיוון הזכויות הלאומי בפנים.

אנו נפעל למען הפיכת ישראל לבסיס חזק של שלום וחופש במזרח התיכון.

(תרגום מערבית)

ניים, שאינם מבטאים את האינטרסים האמתיים של העם הערבי.

אין כל ספק, שעמדת ממשלת ישראל למלחמת הכוחות הדמוקראטיים הערביים בחלקה השני של הארץ, סייעה למניעת תוצאות מיידיות, שמלחמה זו היתה יכולה להביא.

בעיה נוספת, המביאה אותנו להתנגדות לממשלה המוצעת, היא אי-הצגת ענין חשוב בתכניתה, ענין הנוגע לחייהם ולעתידם של מאות אלפי ערבים ארצי-ישראליים—אני מתכוון לפליטים הארצי-ישראליים, שנעקרו במלחמה זו מכפריהם ועריהם.

האינטרס של מדינת ישראל, האינטרס של שיתוף פעולה יהודי-ערבי במזרח התיכון תובע פתרון לבעיה זו, שיתן לפליטים שוחרי השלום והחופש את הזכות לחזור לארצם.

מדיניות-החזק של הממשלה המוצעת אינה מספקת אותנו. לא שמענו בתכנית הבטחה, שהתכניות האימפרי-אליסטיות, כמו "בלוק מזרח תיכוני" ו"בלוק מזרחי" יוחרמו על ידי הממשלה. לשחוק בענין תכניות אימפרי-

הישיבה ננעלה בשעה 13.07.